

הבו לנו תלמידים ללימודי משפט

מערכת נכבדה,

תיתי לו למר ברוך אברהמי שהשתמש ב"דבר העורר", כדי להתריע על ענין, שאינו נוגע לעריכת כתב העת, אלא לעריכת הדין.

מוכן אני להאמין למר אברהמי, כי הוא אמנם שח רק בצר לו, אך המטרה לחיצי ביקורתו מוטעית מיסודה, ומשום כך היא מלאת סתירות מיניה וביה. אין חולק על כך, שמלאכתו של עורך הדין היא רבת אחריות וטעונה ידע מקצועי. אך איני מבין, מדוע יש להטיל על הפקולטה למשפטים את מלוא האחריות הציבורית להכשרה המקצועית-טכנית של עורכי הדין, שעה שבתפקיד זה חייבת לשאת עורכי הדין, האחראית להתמחות ולבחינות עורכי הדין. סומך אני את שתי ידי על ביקורתו בדבר ביצוע ההתמחות הלכה למעשה. נכון שההתמחות נעשית ללא פיקוח, נכון שאין בה שיטה ותוכנית, נכון שהיא מתנהלת באופן מקרי, נכון שעל-פי רוב יהפוך המתמחה לעורך-דין בישראל, שהידע המקצועי שלו לוקה בחסר רב. הייתי מוסיף לרשימה זו ליקויים חמורים נוספים כהנה וכהנה כגון, האופן בו נערכת בחינת עורכי הדין, בה אין כמעט נכשלים.

אך אינני מבין, כיצד מר אברהמי פוטר במחוי יד אחת את לשכת עורכי הדין מחובתה הציבורית הראשונה במעלה, משלים כה בנקל עם מחדלה החמור ומטיל את תפקידה על שכם הפקולטה למשפטים. מוטב לו היה מפנה את חיצי ביקורתו לכתובת הנכונה. האם הוא באמת סבור, כי לימודי האוניברסיטה יכולים וצריכים לבוא במקום ההתמחות מקצועית?

לדעתי, יש צורך דחוף בהקמת בית-ספר לעורכי-דין. הצעתי בפני גופים שונים, כי שיעורי בית-ספר זה יתקיימו או בשנה הרביעית של לימודי המשפט (במקום ההתמחות אצל עורך-דין שתקוצר לשנה אחת), או בשיעורי ערב במשך שנות ההתמחות. במסגרת בית-ספר זה יבקרו התלמידים בבתי המשפט, והמרצים בו יהיו עורכי-דין מנוסים בתחומים השונים, שידריכו את התלמידים באופן שיטתי בנושאים המעשיים של עבודת הפרקליט. בחינת עורכי הדין תהיה גולת הכותרת של לימודים מסודרים אלה, ועל המועמד יהיה להראות את הידע המקצועי הדרוש, בדומה לבחינות רואי החשבון. בית הספר יהיה באחריות הלשכה, אם כי ניתן לחשוב על שיתוף פעולה עם האוניברסיטאות.

חבל מאוד שמר אברהמי לא הפנה את מרצו לתיקון ליקויי ההתמחות, אותם חש ללא ספק על גופו.

אולם, איני יכול לסיים בכך את תגובתי לביקורתו של מר אברהמי. מתוך דבריו.

עולים רעיונות כלליים בדבר מטרת הלימודים האקדמיים ושיטתם, רעיונות האופייניים לסטודנט הישראלי: הכל יש לכוון לתועלת המיידית של עורך הדין. שיעור על יחסים ומוסדות בינלאומיים ולימודי המשפט הבינלאומי — מיותרים; המשפט הרומי ותולדות המשפט — מיותרים; חשובים הם דיני מכרזים ורשוי דיני תעבורה, וחייגיים הם דיני הערבות. גם את תורת הנאום אין לשכוח. לעומת זאת, מעין אונס הוא לאלץ תלמיד לשלב בתוכנית לימודיו מקצועות בחירה כלליים כגון: פרקי מבוא לפסיכולוגיה, לסו-ציולוגיה, לכלכלה, לסטטיסטיקה. אגב, מופלא בעיני מדוע, למשל, ידיעות בכלכלה אינן חשובות לעורך הדין בעבודתו המעשית. אך, חולק אני על עצם הרעיון שלימודים אקדמיים מתמצים בהכשרה מקצועית ותו לא. כסבור הייתי, שמן הראוי שהצעיר הישראלי, הגם שבכוונתו לעסוק במקצוע עריכת הדין, ירכוש לעצמו ידיעות על זרמי המחשבה העיקריים בתחום המשפט ועל בעיות היסוד של החברה המודרנית. רכישת תרבות משפטית כללית, המאפשרת למשפטן הצעיר להתמודד עם בעיות לא רק בתחום המצוי, אלא גם בתחום הרצוי, האם איננה בגדר משימה ראשונה במעלה, שכל סטודנט צריך היה לשאוף אליה? הרי זהו דבר שלא יוכל לרכוש בניסיון היומיומי של עבודה מקצועית.

האם אין הצעיר צריך לשאוף לכך, כי במשך שלוש השנים בהן מוענקת לו האפשרות ללימוד אקדמי (השנה הרביעית כיום אינה יעילה בגלל חפיפתה להתמחות) יקנה לעצמו גישה ביקורתית, תוך לימוד מעמיק של הבעיות הרבות המטרידות את החברה המודרנית בישראל ובעולם כולו והקשורות למשפט? האם אין זו הזדמנות חד-פעמית הניתנת לו להתגבר על בורות וחוסר תרבות? תמוה בעיני שכל מאוייו של סטודנט מוכשר הם לההפך "בעל מקצוע" טוב ויעיל, אך צר אופק ומוגבל, היודע אמנם כיצד לנגוש בחיוב ולנהל פשיטת רגל, אך אינו יודע דבר על מוסדות בינלאומיים וסוציולוגיה. אין מדינת ישראל חסרה עורכי-דין, אך היא צמאה לאנשי תרבות בעלי ידע, מסירות ויוזמה.

מכאן גם הפסיביות המציינת את התלמיד המצוי, שאינו פותח ספר אם לא הורו לו לעשות כך במפורש. לפיכך מובנת מאוד דרישתו של מר אברהמי, עליה הוא חזר שוב ושוב ברשימתו, כי לתלמיד יינתנו שיעורים בדברים המעניינים אותו. כביכול נבצר מן התלמיד להקדיש מזמנו ללימוד עצמי, ולפתוח בעצמו ספר על דיני תעבורה וערבות המיוחלים. הצרה היא, כי תלמידים רבים אינם מתמסרים ללימודיהם. הרי לדבריו של מר אברהמי עצמו אין בשיטת ההוראה הנוכחית צורך, במקרים רבים, להשתתף בשיעורים. די בשינוי ערב הבחינה של חוברת התרצאות המודפסת. לכאורה יש איפוא לתלמיד זמן למכביר. מדוע אם כן הספריה היפה שלנו ריקה לעיתים כה קרובות? מדוע במקצועות הבחירה "המעשיים" לכל הדעות, משתתפים מתי מעט? התשובה היא פשוטה: הגישה התכליתית פועלת גם לגבי הלימודים עצמם. המטרה העיקרית היא השגת תעודת הגמר המשמשת כרטיס כניסה למקצוע עריכת הדין.

השגת התעודה בדרך הקלה והמהירה היא השאיפה העליונה. שיקול זה קובע, לצערנו, גם בלימוד מקצוע הבחירה.

היכן התלמיד שלימוד המשפט יקר לו והמוכן ללמוד גם תורה לשמה?

פרופ' יצחק אנגלרד